

ORMANCILIKTA SERTİFİKALANDIRMA SÜRECİ VE ARTVIN ORMAN İŞLETME MÜDÜRLÜĞÜNÜN SERTİFİKA SÜRECİNDEKİ DURUMU

Burak Çavdar, Hacı Ahmet Yolasığmaz
Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi

Özet

Son kırk yıllık süreçteki endüstrileşme ve çevre kirliliği ile artan nüfusa bağlı olarak ihtiyaçların çeşitlenmesi doğal kaynaklardan özellikle de orman kaynaklarından çok amaçlı yararlanmayı gerektirirken, orman ekosistemlerinin canlılığı ve hayatiyetinin yanında Biyolojik Çeşitliliğin (BÇ) sürekliliğini de gündeme getirmiştir. Rio BÇ sözleşmesinde ele alınan sorunlar, çözüm sürecini bu bağlamda oluşturulan uluslararası kıtasal süreçlerde bulmuş ve devam ettirmiştir. Bu süreçlerde yeniden tanımlanan Sürdürülebilir Orman Yönetimi (SOY) kavramı ulusal, kıtasal ve uluslararası ölçekte ölçüt ve göstergelerle sayısal olarak da ortaya konulmuştur. SOY kriterleri aslında ülkelerin orman kaynaklarını nasıl kullandığını ortaya koymasının yanında ormancılık faaliyetlerine bazı standartlar da getirmiştir. Temel amacı ormancılıkta kaliteyi, rekabeti artırmak, ormancılık faaliyeti gösteren kurum ve kuruluşlara itibar kazandırmak ve en önemlisi ormancılıkta denetimi ve orman kaynaklarının izlenmesini sağlamak olan sertifikalandırma kavramı SOY kriterlerinin ortaya konulmasıyla anlam ve önem kazanmıştır.

Dünya genelinde orman sertifikalandırması yapan birçok ulusal ve uluslararası kurum olmakla birlikte Forest Stewardship Council (FSC) ve Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC) en çok tanınan ve dünya genelindeki birçok orman alanına sertifika veren kurumlardır. Ülkemizde ormancılık alanında faaliyet gösteren ulusal bir sertifika kurumu bulunmamakla birlikte FSC tarafından akredite edilmiş özel kuruluşlar sistem içinde yer almakta ve FSC adına sertifika vermektedirler. Ülkemizdeki ormancılık faaliyetlerine ilişkin sertifikalandırma sürecinin ele alındığı bu bildiride; öncelikle ormancılıkta sertifikalandırma süreci kavramsal olarak ortaya konulmuştur. Dünyada geline nokta ve ülkemizdeki durum karşılaştırılmış, özellikle ülkemizde Orman İşletme Müdürlükleri'ne sertifika veren FSC sertifikalandırma kurumu prensip, ölçüt ve göstergeleri tanıtılmış, bu sete göre Artvin Orman İşletme Müdürlüğü'nün sertifikalandırma sürecindeki durumu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Orman Amenajmanı, Ormancılıkta Sertifikalandırma, Artvin Orman İşletme Müdürlüğü

CERTIFICATION PROCESS IN FORESTRY AND THE STATE OF ARTVIN FORESTRY ENTERPRISE IN CERTIFICATION PROCESS

Abstract

In the last 40 years process, diverse needs as a result of industrialization and environmental pollution and increasing population require utilizing from natural resources, especially the forest resources comprehensively; however, it also brings forward the sustainability of Biological Diversity (BD) together with the saturation and vitality of forest ecosystems. The problems in Rio BD agreement finds and maintains the solution process in international continental processes formed within this context. The concept of Sustainable Forest Management (SFM), which was redefined in these processes has been put forward numerically with national, continental and international criteria and indicators. SFM criteria proves how the countries use forest resources together with bringing some standards to forestry activities. Certification process, whose main objectives are to enhance the quality and rivalry in forestry, giving reputation of agency and institutes that are active in forestry and the most importantly, providing supervision in forestry and monitoring forest resources, has gained significance and importance after the conservation of SFM criteria.

Although there are many national and international institutions that executes forest certification, Forest Stewardship Council (FSC) and Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC) are the most recognized institutions that give certificates to many forest areas worldwide. There are not any national certification institutions in Turkey that are active in forestry field but there are private foundations that are accredited by FSC and that give certificate in the name of FSC. This paper, which studies certification process based on forestry activities in Turkey, presents the certification process in forestry as a concept. The study evaluates the state of Turkey within the world, introduces the principles, criteria and indicators of especially FSC Certification Institution that certifies two Forestry Enterprises in Turkey and evaluates the state of Artvin Forestry Enterprise in certification process according to this set.

Keywords: *Forest Management, Certification in Forestry, Artvin Forestry Enterprise*

1. Giriş

19. yüzyıldaki sanayi devrimi ile birlikte çevre sorunlarında önemli derecede artış meydana gelmiş, son 40 yıllık dönemde ise hızlı kentleşme, aşırı nüfus artışı ve kişi başına düşen tüketimin çoğalması gibi nedenlerden ötürü doğal kaynaklar özellikle de ormanlar üzerindeki baskı artmış, orman kaynaklarında yapısal bozulmalar meydana gelmiş ve buna bağlı olarak orman ürünlerinin kalitesi de nicel ve nitel olarak düşüşe geçmiştir (İlter ve Ok, 2004). Bu durumun neticesinde ormanların korunması gerekliliği üzerinde bilinçlenen medya, politikacılar ve sivil toplum kuruluşları (STK) çözüm arayışına girmişler, Helsinki'de ortak tanımı yapılan, ulusal ve bölgesel ölçekte çeşitli ölçüt ve göstergeler belirlenen Sürdürülebilir Orman Yönetiminin (SOY) desteklenmesi ve ürün kalitesinin artırılması gerekliliğini savunmuşlardır. Bazı ülkelerde devlet ve STK'lar ormanların sürdürülebilirliğini teşvik etmek

ve ürün kalitesini artırmak amacıyla çeşitli kampanyalar ve boykotlar başlatmış; inşaatlarda tropikal ürünlerin kullanımı yasaklanmıştır (Bahuriddin ve Simula, 1994; Geray, 1999). Bütün bunlar neticesinde, tüketicilerin satın aldıkları ürünlerin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak işletilip işletilmediğini ayırt etmesini sağlayacak bir mekanizma arayışına gidilmiş, ormanların tahribine ve azalmasına dikkat çekmek ve SOY'un benimsenmesini teşvik etmek amacıyla 1990'lı yıllarda başlatılan boykotların etkisiyle sertifikalandırma kavramı ortaya çıkmıştır (Lindahl, 2000; Durusoy, 2002).

Odun hammaddesinin orijin ve durumunu belirten yazılı bir belge ile sonuçlanan ve orman sahiplerine faaliyetlerini standartlara uyarak gerçekleştirdiklerini göstermelerine olanak veren bir sistem olan sertifikalandırma, bir orman işletmesindeki tüm ormancılık faaliyetlerinin bağımsız bir kurum tarafından, belirlenen ölçüt ve göstergelere göre değerlendirilmesi sürecini kapsamaktadır (Baharuddin, 2008, Başkent ve Türker, 2000). Bu sürecin başlıca amacı ormanların korunmasını ekonomik olarak desteklemek, dolayısıyla ormanları uzun dönemde korumak ve orman kaynaklarının sorumlu kullanımını karlı hale getirmektir (Durusoy, 2002). Sertifikalandırma sistemi tüketiciye aldığı ürünün sürdürülebilir olarak işletilen bir ormandan geldiğini garanti eder ve üreticiye de ürününün kaliteli olduğunu duyurma fırsatı verir.

Orman sertifikasyonunda, standartları belirleyen ve uygunluğu saptayan ana kuruluş, prensip ve ölçütlere göre aday ormanı denetleyen bağımsız kuruluş ve sertifika almak isteyen orman sahibi olmak üzere üç ayrı taraf bulunmaktadır (İlter ve Ok, 2004). Uygulamada, orman yönetiminin, ürünün ve korunan alanların sertifikalandırılması olmak üzere üç ayağı vardır ve bu işlemleri gerçekleştirmek üzere birçok uluslararası ve ulusal sertifikalandırma kurumu oluşturulmuştur. 2013 yılı itibarıyla dünya ormanlarının %10'u sertifikalandırılmış, 417 milyon ha orman alanına sertifika verilmiştir. Alan ve sayı olarak en fazla sertifika veren kurumlar; Forest Stewardship Council (FSC) ve Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC)'dir (Anonim, 2013).

Bu bildiride; sertifikalandırma sisteminde öncü kuruluşlardan olan FSC'nin Türkiye için uyarlanmış prensip ve ölçütlerine göre Artvin Orman İşletme Müdürlüğü (OİM)'nin değerlendirilmesi yapılmış, mevcut durumda Artvin OİM'nin sertifika alıp alamayacağı irdelenmiş ve bu süreçteki eksiklikleri ortaya konulmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Çalışmada elde edilen veri ve materyaller; Artvin OİM'ye ait ilgili birimlerden elde edilen verilerden ve Artvin OİM'ye bağlı orman işletme şeflikleri orman amenajman planlarından oluşmaktadır. Ayrıca 1993 yılında kurulmuş olan ve 10 ilke 56 ölçüte sahip FSC prensip seti değerlendirme için altlık teşkil etmiştir.

Araştırma alanı; 8 orman işletme şefliğinden oluşan Artvin OBM'ye bağlı Artvin OİM dir. Alan ağırlıklı olarak odun üretimi işletme amacıyla yararlanılan aynı zamanda Borçka ve Muratlı barajlarına su sağlayan havza üzerinde yer almaktadır. Alanın ortalama eğimi %60 olup, toprak erozyonuna duyarlıdır. Artvin OİM 109.299,3 ha toplam alana sahip olup, %66'sı ormandır (%48' normal koru, %50 bozuk koru ve %2 bozuk baltalık) (Anonim, 2011; URL-1). Karadeniz iklimi, Akdeniz iklimi ve kısmen karasal iklimin hakim olduğu alanda, yapılan çalışmalarda flora ve fauna açısından oldukça zengin olduğu tespit edilmiştir (Eminağaoğlu ve Bak, 2009; Anonim, 2009).

2.2. Yöntem

Çalışmada, ülkemizde çeşitli işletme müdürlüklerine ve işletme şefliklerine sertifika veren FSC sertifikalandırma kurumunun prensip setine göre değerlendirme yapılmıştır. Bunun için FSC'nin akredite ettiği SGS Qualifor firması tarafından ülkemiz için uyarlanan "Türkiye Orman Yönetimi Genel Standardı 2010" isimli FSC prensiplerini içeren set kullanılmıştır (SGS, 2011). Artvin OİM'nin FSC'nin ilke ve ölçütlerini sağlama durumuna göre yetkili tetkikçilerin uyguladığı yöntemle benzer bir yöntem kullanılmış olup, sağlanan ilke ve ölçütler; Uygun, denetim uygulamalarında daha çok üzerinde durulan ve sertifika alınması için hemen giderilmesi gereken eksiklikler; Major, sertifika alındıktan en fazla bir yıl sonra giderilmesi gereken ve denetimlerde üzerinde çok durulmayan eksiklikler; Minör, olarak gruplandırılmış, uygun ve minör sayısının durumuna göre değerlendirme yapılmıştır. Bazı ilke ve ölçütler ülkemize uymadığı için değerlendirme dışı tutulmuştur.

3. Bulgular ve Tartışma

Artvin OİM için yapılan değerlendirmede bütün ölçütleri tek tek açıklamak mümkün olmadığından FSC'nin her bir ilkesinden major, minör ve uygun değerlendirmesi yapılan birer ölçüte ilişkin açıklama yapılmıştır.

■ İlke 1. Yasalara ve FSC ilkelerine Uygunluk

Ölçüt: CITES, ILO, ITTA ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gibi tüm anlaşmaların hükümlerine imzalayan ülkeler uymalıdır.

Ülkemiz CITES, ILO, BERN, RAMSAR, KYOTO gibi çeşitli anlaşmalara taraf olmuş, hükümlerine uymaya çalışmaktadır (URL- 2). Türkiye'deki uygulamalar "Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde yürütülmektedir (URL- 2). Sertifikasyon için minimum gerekli olan ILO 87 ve 98 nolu sözleşmeler yanında ülkemiz 28, 100, 105, 111, 138, 142, 155, 182 nolu sözleşmeleri de imzalamıştır. Ayrıca bu anlaşmalar ile ilgili ulusal düzenlemeler 4857 sayılı iş kanununun Tehlikeli ve Ağır İşler yönetmeliği gibi mevzuatlarda karşılık bulmaktadır (URL-3). Ölçütte eksiklik görülmediğinden uygun değerlendirmesi yapılmıştır.

Ölçüt: Orman yönetim alanları kaçak kesim, iskân ve diğer izinsiz faaliyetlerden korunmalıdır.

Türkiye'de ormanlardan yasal olmayan faydalanma ile ormanların korunmasına yönelik çok sayıda kanun maddesi bulunmakta olup uygulanması ile ilgili yönetmelikler çıkarılmıştır. Artvin OİM için orman suçları değişimi son beş yıl için incelendiğinde yerleşme ve işgale ilişkin bir suç bulunmadığı, kesme ve otlatma gibi diğer suçların da yıllar itibarıyla azaldığı görülmektedir. Fakat bu suçların tamamen bitmesi için halkın ekonomik refah seviyesinin ve koruma faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda uygun çalışmalarla suç oranının azaltılabileceği kanısıyla değerlendirme minör olarak yapılmıştır (Çavdar, 2012).

■ İlke 2. İmtiyaz Ve Haklar Sorumluluklar

Ölçüt: Arazi için net bir şekilde uzun vadeli imtiyaz ve kullanım hakları (tapu ve kira sözleşmeleri) gösterilmelidir.

Anayasasının 169. Maddesinde "devlet ormanları devrolunamaz, zaman aşımı ile mülk edinilemez" ifadesiyle arazinin ve kaynakların kullanımı devlete ait olmasına karşın, 2B

kanunuyla araziler halka belli ücret karşılığı verilmektedir. Ayrıca ülkemizde hala büyük sorun olan kadastro çalışmalarından dolayı mülkiyet hakkı tam olarak belirlenememiştir. Artvin OİM'de toplam alanın %67'sinin kadastrusu tamamlanarak mülkiyet hakkı belli olmuştur. Kadastro çalışmalarının hızlandırılması ve 2B uygulamalarının tamamlanması ile mülkiyet durumunun belli edilmesi gerekmektedir. Bunun uzun zaman alacağı düşünüldüğünden ve FSC'nin yerli halkın haklarına önem verdiği bilindiğinden ölçüt major eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

Ölçüt: Yasal ve geleneksel imtiyaz hakkına sahip yerel topluluklar, diğer kurumları yetkilendirmedikçe, orman faaliyetleri üzerinden haklarını gerekli ölçüde korumak için kontrolü sağlamalıdır.

Ormanlarda yapılan çalışmalarda son dönemlerde katılımcılık esas olarak alınmış, STK'lar dinlenmeye başlanmıştır. Yapılacak ormancılık faaliyetlerinde öncelikle orman köylerine ve köy tüzel kişiliklerine haber verilmekte; kesim, dikim, aralama v.b. faaliyetler Anayasanın 170.maddesi gereği onlara yaptırılmaktadır. Bunun dışında sınırlar içindeki halka ait tapulu araziler, haritalara işlenmiş, sınırları belli edilmiştir. Ölçütte eksiklik görülmediğinden uygun değerlendirmesi yapılmıştır (Çavdar, 2012).

■ İlke 3. Yerli Halkın Hakları

FSC'nin vurguladığı yerli halk (aboriginler) ülkemizde bulunmadığından ilke değerlendirme dışı tutulmuştur.

■ İlke 4. Topluluk İlişkileri ve Çalışanların Hakları

Ölçüt: Orman Yönetimi, alanı içindeki veya yakındaki topluluklara istihdam, eğitim veya diğer hizmetler için fırsatlar sağlamalıdır.

Anayasanın 170. Maddesi uyarınca orman köylülerinin kalkındırılması için ormandaki faaliyetlerde istihdam önceliği sağlanmıştır. Ayrıca Orman Kanunu'nun 40. Maddesi uyarınca ormandaki faaliyetlerin yaptırılmasındaki öncelik sırası belirlenmiştir. Fakat köylerde gelir düzeyinin düşük olmasından dolayı eğitim ve diğer hizmetlerden faydalanma imkanı kısıtlıdır. Orman yönetiminin de böyle bir çalışması yoktur. Yönetimin çeşitli seminer ve derslerle halkı bilinçlendirmesi ve eğitmesi gerekmektedir. Eksikliğin kısa zamanda giderilebileceği kanısıyla minör değerlendirmesi yapılmıştır.

Ölçüt: İşçi haklarının organize edilmesi ve kendi işçileri ile gönüllü görüşmeler ILO'nun sözleşme 87 ve 98'e göre garanti altına alınmalıdır.

İşçiler 2821 sayılı sendikalar kanununa göre kurulan sendikalara korku ve tehdit olmaksızın katılmada serbesttirler. ILO 87, Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Haklarının Korunması Sözleşmesi ve ILO 98, Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesine uyulmaktadır. Çalışanlar bu sayede haklarını savunmakta, şikayet ve isteklerini yönetime iletebilmektedir. Ölçütte eksiklik görülmediğinden uygundur.

Ölçüt: Yasal veya örfi hakları, arazi veya halkın geçim yollarını etkileyen kayıp veya zararlarda şikâyetlerin çözümlenmesi ve adil tazminlerin sağlanması için uygun mekanizmalar çalıştırılmalıdır.

Ormancılık faaliyetleri sonucu halkın geçimini etkileyecek bir kayıp yaşanmamakta, çeşitli şikâyetler olmakla birlikte sorunlar kadastro çalışmalarının tamamlanmamasından kaynaklanmakta ve bunun çözümü için adli merciler devreye girmektedir. Kadastro çalışmalarının bitmesinin ve mülkiyet sorununun çözülmesinin uzun zaman alacağı düşünüldüğünden major değerlendirmesi yapılmıştır (Çavdar, 2012).

■ İlke 5. Ormandan Sağlanan Yararlar

Ölçüt: Orman yönetimi tüm çevresel, sosyal ve üretim maliyetlerini dikkate alarak ve ormanın ekolojik verimliliğinin sağlanması için gerekli yatırımları yaparak ekonomik canlılığa çaba göstermelidir.

İşletmelerde uygulamalar planlara ve programlara göre yapılmaktadır. Bu programlar da verimlilik, iktisadilik, süreklilik prensiplerine göre hazırlanmaktadır. Yeni yapılan fonksiyonel planlarla çevresel, sosyal ve ekonomik boyut dikkate alınmakta ve uygulamalar buna göre yapılmaktadır. Fakat Artvin OİM'nin son beş yıllık mali durumuna bakıldığında genel yönetim giderlerinden kaynaklanan yaklaşık 11 milyon TL zarar ettiği görülmektedir. Bu bağlamda ölçüte göre eksiklik olduğu, işletmenin sürekliliğini sağlaması için kara geçmesi gerektiği düşünülerek major eksiklik değerlendirmesi yapılmıştır.

Ölçüt: Orman yönetimi, tek bir orman ürününe bağlı kalınmasını önleyerek yerel ekonominin güçlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi için çaba göstermelidir.

İşletme henüz tek odun ürünü zihniyetinden tam olarak kurtulamamıştır. Odun üretiminde çeşitlilik olmakla birlikte (tomruk, maden direği, lif levha), odun dışı ürünlerin envanterler çalışmaları yeni yeni yapılmaktadır. Fakat rekreasyonel fonksiyonlardan yararlanma durumu az da olsa söz konusudur. Envanter çalışmalarının bitirilmesiyle eksikliğinin kısa sürede giderebileceği düşünüldüğünden minör değerlendirme yapılmıştır.

Ölçüt: Orman ürünleri üretim oranı kalıcı olarak sürdürülebilirlik seviyesini aşmamalıdır.

Artvin OİM'de yapılan üretimler orman amenajman planları ve üretim programlarına göre yapılmaktadır. Odun üretimi yapılacak alanlarda alınacak etalar; yıllar, ağaç türleri ve işletme amaçlarına göre belirlenmiştir. Artvin OİM için artım ve üretim dengesine bakıldığında üretim ormanlarında toplam ağaç serveti artımının %14'ünün, koruma fonksiyonuna ayrılan yerlerde ise %2'sinin eta olarak alındığı ve son beş yıllık süreçte odun üretiminin azaldığı görülmektedir (Çavdar, 2012). Bu durum dikili ağaç serveti artırmaya ve sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik olduğundan ölçüt uygun olarak değerlendirilmiştir (Çavdar, 2012).

■ İlke 6. Çevresel Etkiler

Ölçüt: Nadir ve tehlike altındaki türleri ve onların habitatlarını koruyan koruyucular olmalıdır. Orman yönetiminin ölçüsü ve yoğunluğuna uygun koruma alanları oluşturulmalıdır. Uygun olmayan avcılık, balıkçılık, tuzaklama ve toplama kontrol edilmelidir.

Artvin sınırları içinde 199'u endemik toplam 1894 bitki türü bulunmakta, bunların 305 âdetinin neslinin tehlike altındadır (Eminağaoğlu ve Bak, 2009). Ayrıca ormana bağımlı hayvan türlerinin de varlığı bilinmektedir. Fakat bunların korunmasına yönelik uygulamalar bulunmamaktadır. Bu durum bitki türleri için yerlerinin tam olarak haritalanmamasından, yaban hayatı içinse DKMP'nin faaliyet alanına girmesi ve işletmelerle entegre çalışmamasından kaynaklanmaktadır. Bunun haricinde avlanma için komisyon kararları, otlatma için yönetmelik çıkarılmakta ve uygulamalar bu çerçevede düzenlenmektedir. Tehlike altındaki türlerin bulunduğu alanların tespit edilmesi, yaban hayvanları yaşam alanlarının tespit edilerek isteklerine göre ormana müdahale edilmesi ve zonlamalar yapılarak korumanın belgelendirilmesi gerekmektedir. Eksikliklerin giderilmesinin uzun zaman alacağı düşünüldüğünden major eksiklik değerlendirmesi yapılmıştır.

Ölçüt: Erozyon kontrolü, hasat süresince ve yol yapımı esnasında ormana verilen zararlar ile makineli çalışmadan kaynaklanan diğer tüm bozulmaların azaltılması ve su kaynaklarının korunması için yazılı rehberler hazırlanır ve uygulanır.

Artvin OİM'de erozyonu önlemek için yapılacak teras miktarı, ağaçlandırılacak alan,

yapılacak ve onarılacak yol miktarı bir önceki yıl hazırlanan eylem planlarında yer almakta ve uygulamalar buna göre yapılmaktadır. Mümkün olduğunca çevresel etkilerin en aza indirilmesine çalışılmaktadır. Fakat Artvin OİM'nin arazi yapısı oldukça yüksek eğime sahip olduğundan ve odun üretimi yapılacak bazı bölmelere yol yapıldığından çeşitli zararların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda eksikliğin giderilmesi denetimin yapılması ile mümkün olacaktır. Ayrıca FSC tarafından istenilen dere kenarlarında koruyucu şeritler ayrıldığı görülmektedir. Koruyucu şeritlerin olmadığı fakat çevresel zararların azaltılmaya çalışıldığı göz önüne alındığında ölçüt minör olarak değerlendirilmiştir.

Ölçüt: Yönetim sistemleri çevre dostu hasere yönetiminde kimyasal olmayan metotların gelişim ve adaptasyonu desteklenmeli ve kimyasal pestisitlerin kullanımını önlemek için çabalanmalıdır.

Artvin OİM'de kimyasal pestisitlerin kullanımı konusunda farkındalık sağlanmış olup yaklaşık son beş yıldır pestisit kullanılmamıştır. Bu bakımdan uygun değerlendirmesi yapılmıştır (Çavdar, 2012).

■ İlke 7. Yönetim Planı

Ölçüt: Yönetim planı ve destekleyici dokümanların sağlaması gerekenler:

- a) Yönetim hedefleri,
- b) Yıllık üretim ve türlerin seçim oranları
- c) Yönetilen orman kaynaklarının, saha kullanımı ve sahiplik durumunun, sosyo-ekonomik koşulların ve komşu toprakların profilinin tanımı
- d) Orman büyüme ve dinamiklerinin izlenmesi için şartlar
- e) Çevresel değerlendirmelere dayalı çevresel korumalar
- f) Ender, tehdit ve nesli tehlike altında olan türlerin tanımlanması ve korunması için planlar
- g) Orman kaynağı baz alınarak korunan alanları, planlı yönetim faaliyetleri ve toprak mülkiyetini anlatan haritalar
- h) Hasat tekniklerinin ve kullanılan ekipmanların tanımlanması ve gerekçeleri

Ülkemizde yapılan orman amenajman planları yeni dönemde fonksiyonel olarak, ekosistem tabanlı yapılmaktadır. Koruma kullanma dengesi gözetilerek uygulamalar gerçekleştirilmekte, çeşitli orman fonksiyonlara göre koruma alanları ayrılmakta ve haritalara aktarılmaktadır. Ayrıca planlarda ormanın yapısı, durumu, çeşitliliği, alınması gereken eta miktarı, müdahale şekli belirtilmektedir. Fakat ender, tehdit ve nesli tehlike altında olan türlerin tanımlanması ve korunması için planlarda herhangi bir kayıt mevcut değildir. Ayrıca çevresel değerlendirmeler ve kullanılan ekipmanlara ait olarak da herhangi bir açıklama ve tanıtım yer almamaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi uzun zaman alacağından ve daha önemlisi yönetim planındaki bir eksiklik olmasından ötürü yapılacak tüm faaliyetleri etkiyebilme durumu göz önüne alınarak major değerlendirmesi yapılmıştır.

Ölçüt: Yönetim Planı periyodik olarak izleme sonuçlarına veya yeni bilimsel ve teknik bilgileri kapsayacak, değişen çevre, sosyal ve ekonomik faktörlere de yanıt verecek şekilde revize edilecektir

Ülkemizde orman amenajman planları 10 yılda bir yeni teknik bilgi ve yöntemlere göre revize edilmektedir. Artvin OİM'de bulunan şefliklerin planları yeni uygulamalara göre ve fonksiyonel olarak yapılmış veya yapılmaktadır. Dolayısıyla bu ölçüt için eksiklik söz konusu olmadığından değerlendirme uygun olarak yapılmıştır.

Ölçüt: Orman işçileri yönetim planının doğru uygulanmasını sağlamak için yeterli eğitim

alacak ve kontrol edilecek.

Orman işçileri orman amenajman planındaki uygulamaların doğru yapılması için yeterli eğitimi almamakta, sadece uygulamalar öncesi kısa bilgiler verilmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda eksikliğin çeşitli uzmanlarla kısa sürede giderileceği düşünüldüğünden minör değerlendirmesi yapılmıştır (Çavdar, 2012).

■ İlke 8. İzleme ve Değerlendirme

Ölçüt: Orman yönetimi, minimum aşağıdaki göstergelere bağlı olarak, izleme yapmak adına araştırma yapmalı ve veri toplanmalıdır

- Tüm orman ürünleri hasat verimi
- Büyüme oranları ve ormanın durumu
- Flora ve faunada gözlenen değişiklikler
- Üretim ve diğer işlemlerin çevresel ve sosyal etkileri
- Orman yönetiminin maliyetleri, üretkenliği ve orman yönetim etkinliği

Orman işletme müdürlüklerinde yapılacak işler eylem planlarında yer almakta ve bunların gerçekleşme durumu devamlı takip edilmektedir. OGM 2006 yılında başlatılan bir proje çerçevesinde seviye I ve seviye II programları ile tepe durumu, toprak, yaprak, vejetasyon, biyolojik çeşitlilik gibi etkilerin izlenmesi amaçlayan bir uygulama başlatmıştır (OGM, 2006; Şenay ve Karataş, 2005). Aynı zamanda OGM tarafından orman işletme müdürlüklerinden SOY ölçüt ve gösterge setinin doldurulması istendiğinden yukarıdaki maddelerde yer alan verilerin değişimi ve takibi yapılmaktadır. Fakat bazı veriler OGM'nin eski kurum yapısından dolayı faaliyet alanına girmemekte ve toplanmamaktadır. Değişen kurum yapısıyla ölçüt ve gösterge setinin yenilenmesi sonucu eksiklik giderilebileceğinden, fakat alanda yapılacak operasyonların çevresel etkilerinin belirlenmemesinden dolayı ölçüt için minör eksiklik değerlendirmesi yapılmıştır.

Ölçüt: Orman yöneticileri tarafından izlemeye imkân sağlayacak ve belgelendirme kuruluşlarının her bir orman ürününün orijininin izlenmesini sağlayacak 'gözetim zinciri' olarak tanımlı süreç için uygun dokümantasyon olacak.

Yapılan üretim faaliyetlerinde ormanda kesilen tüm ürünlere ürünün orijinin, resmi yolla geldiğinin ve niteliklerinin bilinmesi için damga vurulması, sevk irsaliyesi, makbuz kesilmesi gibi işlemlerin yapıldığı görülmekte, ayrıca ürünler depolara getirildiğinde ürüne ait kayıtların bulunacağı stok kayıtları tutulmaktadır. Bu kayıtlarda depoya gelen ürünün orijini, miktarı, cinsi, sınıfı v.b. kayıtlar bulunmaktadır. Ölçütte eksiklik görülmediğinden uygun değerlendirme yapılmıştır.

Ölçüt: İzleme sonuçları uygulamaya ve yönetim planı revizyonuna dâhil edilmelidir.

İzleme ve değerlendirmelerin tam anlamıyla yapılmamasından sonuçları yönetim planlarına henüz entegre edilememiştir. Nitekim sonuçların planlara aktarılması ancak bir sonraki plan revizyonunda mümkün olacağından dolayı major eksiklik değerlendirme yapılmıştır (Çavdar, 2012).

■ İlke 9. Doğal Ormanların Korunması

Ölçüt: Yüksek koruma değerli ormanlar ile tutarlı özelliklerin varlığını belirlemeye yönelik değerlendirme, orman yönetiminin yoğunluğuna ve boyutuna uygun yapılmış olacaktır.

Artvin OİM'de orman amenajman planları yapılırken erozyonu önleme, doğayı koruma, toplum sağlığı gibi fonksiyonlar belirlenerek ormanlarda işletme amaçları/koruma hedefleri belirlenmiştir. Odun üretimi işletme amacı dışında kalan alanlar genelde koruma değeri

taşıyan orman alanlarıdır. Gen koruma ormanı, tohum meşceresi ve rekreasyon amaçlı alanlar Artvin OİM'de mevcuttur. Fakat işletme sınırları içinde doğal yaşlı ormanların bulunduğu bilinmekle birlikte bunların tespiti ve korunmasına ilişkin yapılan bir çalışma mevcut değildir. Bu tespitlerin yapılmasının uzmanlar eşliğinde uzun zaman almayacağı düşünüldüğünden minör değerlendirmesi yapılmıştır

Ölçüt: Yıllık izleme, uygulanabilir koruma özelliklerinin geliştirilmesi veya sürdürülmesi için belirlenen önlemlerin etkinliklerinin değerlendirilmesi adına gerçekleştirilmelidir.

Üretim ormanlarında ve milli parklarda böyle bir tespit yapılmamaktadır. Yıllık izleme devamlı ormanların kurulması veya bir izleme bölgesi seçilmesiyle yapılmaktadır. İşletme sınırları içinde böyle bir çalışma yoktur, yapılmasının uzmanlık gerektireceği ve uzun zaman alacağı kanısıyla major eksiklik değerlendirmesi yapılmıştır (Çavdar, 2012).

■ İlke 10 Plantasyonlar

Erozyonu önlemek ve toprağı ıslah etmek için yapılan dikim çalışmaları Artvin OİM'de plantasyon adıyla kayıtlarda yer almıştır. Plantasyon çalışmaları daha çok doğal türlerle yapılmaktadır. Nitekim bu alanlar toprak koruma fonksiyonu olarak belirlenmiş, ekonomik fayda ve pazar durumu düşünülerek dikim yapılmamıştır. Fakat bu terim FSC'nin plantasyon anlayışıyla örtüşmemektedir. Dolayısıyla orman işletme müdürlüğü sınırları içinde prensibe uygun plantasyon alanı bulunmadığından ilke için değerlendirme yapılmamıştır (Çavdar, 2012).

Artvin OİM'nin FSC sertifikalandırma kurumu prensiplerine uygunluğu incelendiğinde; bazı ölçütler orman işletme müdürlüğüne uymadığı için değerlendirme dışı tutulmuştur. Değerlendirmeye göre; Yasalara ve FSC'ye uygunluk ilkesinde 2 minör ve 4 uygun değerlendirme yapılmış; sürdürülebilirliği olumsuz etkileyebilecek uygulamalar ve izinsiz faaliyetler ile bunların azaltılması konusunda eksikler görülmüştür. İmtiyaz ve haklar sorumluluklar ilkesinde 2 major ve 1 uygun değerlendirme yapılmış; kadastro çalışmalarının tamamlanmamasından dolayı mülkiyet hakkının belirlenmesinde eksiklikler görülmüştür. Topluluk ilişkileri ve çalışanların hakları ilkesinde 1 uygun, 3 minör ve 1 major değerlendirme yapılmış; mülkiyet sorunu, iş güvenliği ekipmanları ve çalışanların eğitiminde eksiklik görülmüştür.

Ormandan sağlanan yararlar ilkesinde 3 uygun 2 minör 1 major değerlendirme yapılmış; odun dışı ürünlerin üretiminin yapılmaması ve işletmenin zararda olması gibi eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Çevresel etkiler ilkesinde 4 uygun 4 major ve 2 minör değerlendirme yapılmış; ormandaki faaliyetlerde çevresel etkinin değerlendirilmemesi, nadir ve tehlike altındaki türlerin haritalanmaması ve korunmaması, ekosistemleri temsil eden türlerin belirlenip, korunmasının sağlanmaması gibi eksiklikler mevcuttur. Yönetim planı ilkesinde 1 uygun, 1 major ve 2 minör değerlendirme yapılmış; ender, nesli tehlikede olan türler ile kullanılan ekipmanların yönetim planında bulunmaması ve orman işçilerinin yönetim planı hakkında yeterli eğitimi almaması gibi eksiklikler vardır. İzleme ve değerlendirme ilkesinde 1 uygun, 3 minör ve 1 major değerlendirme yapılmış; izleme çalışmalarının yeterli olmaması ve sonuçların yönetim planına aktarılmaması gibi eksiklikler göze çarpmakta; Doğal ormanların korunması ilkesinde 1 minör 3 major değerlendirme yapılmış; yüksek koruma değeri taşıyan ormanların tam olarak belirlenmemesi ile yıllık izleme, koruma özelliklerinin geliştirilmemesi ve kritik tehlikedeki ormanların belirlenmemesi ve korunmaması gibi eksiklikler bulunmaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

- Yapılan değerlendirmeler göz önüne alındığında Artvin OİM için toplamda 15 uygun, 15 minör, 13 major değerlendirmesinde bulunulmuştur. Bu bilgilerden hareketle; Artvin OİM'nin ekonomik durumu da göz önüne alındığında FSC logosunu almaya yeterli değildir.
- Araştırma sonucunda; SOY kriterlerinin belirlenmesi ve sertifikalandırma logolarının alınabilmesi için uygulama alanı ölçeği ülke ormancılık yapısı ve mevzuatlar gereği orman işletme müdürlükleri olmalıdır. Ürün sertifikası ise bu kapsamın dışındadır.
- Sertifikalandırma faaliyetleri zaman ve para gerektiren çalışmalardır. Getirisi ve götürüsü hesaplanarak ilerleyen dönemde planlı ve sistemli bir şekilde orman işletmelerine sertifika verilmelidir. Sertifika verilemeyecek ya da yetersiz olan işletmeler sertifika süreci başlangıcında kendi sistemini değerlendirerek gerekli iyileştirmeleri yapmalıdır.

Kaynaklar

- Anonim, 2009, Artvin Orman İşletme Müdürlüğü Kriter ve Göstergeleri Değerlendirme Raporu, Artvin.
- Anonim, 2011. Artvin Orman İşletme Müdürlüğü 2011 yılı Eylem Planı, Artvin.
- Anonim, 2013, http://www.unece.org/fileadmin/DAM/timber/publications/FPAMR_whole_publication_2013_DRAFT.pdf
- Bahuriddin H.G ve Simula, M., 1994, Certification Schemes for all Timber and Timber Products, Report for the International Tropical Timber Organization, Yokohoma, Japan.
- Bahuriddin H. G., 2008, Timber Certification: An Overview, <http://www.fao.org/docrep/v7850e/v7850e04.htm> Erişim Tarihi: 12.09.2010
- Başkent, E.Z., Türker, M.F. 2000 Sürdürülebilir Ormancılığa Doğru: Uluslararası Standardizasyon, Sertifikasyon ve Ulusal Ormancılık Stratejileri, Doğu Anadolu Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Ormancılık Araştırma Dergisi 2000/1 Erzurum.
- Durusoy, I., 2002. "Sertifikasyon ve Türkiye Ormancılığında Gerekliliği, Olabilirliği, Uygulanması Sürecinde Karşılıklı Muhtemel Darboğazların ve Fırsatların İrdelenmesi" Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eminağaoğlu, Ö., Bak, F.E., 2009, Dendroflora of Artvin "Droc. Of The International Conference of the Biological Diversity of Adjara (south Colchic)", 94-108, 2009.
- Geray, U., 1999, Ormancılıkta Sertifikasyon Olabilirlik Raporu, Basılmamış.
- Lindahl, K.B., 2000. Certification Toolbox, The Why, How, What and Where of Certification; Forests, Trees and People Newsletter, No:43 November 2000, Upsala, Sweden
- OGM, 2006, Orman Genel Müdürlüğü, Orman Varlığımız, Ankara, 2006.
- SGS, 2011, SGS Supervise Gözetme Etüd Kontrol Servisleri A.Ş., [http://www.sgs.com/~media/Global/Documents/Technical %20Documents/SGS%20Standards /ad-33-tr-03-fm-standard-for-turkey. ashx](http://www.sgs.com/~media/Global/Documents/Technical%20Documents/SGS%20Standards/ad-33-tr-03-fm-standard-for-turkey.ashx)
- Şener, F.N., 2009 Türkiye'de Sürdürülebilir Ormancılık Uygulamalarının Sertifikasyon ve Akreditasyonunda Sivil ve İdari Yapılanma [Andırın ve Gökson Orman İşletme Müdürlükleri Örneği (2003-2007)].
- Şenzay, A., Karataş, A., 2005 Hava Kirliliğinin Ormanlar Üzerine Etkisi Konusunda Avrupa'da ve Ülkemizde Yapılan Çalışmalar. Türk Ormancılığında Uluslararası Süreçte Acil Eyleme Dönüştürülmesi Gereken Konular, Mevzuat ve Yapılanmaya Yansımaları Sempozyumu, TMMOB Orman Mühendisleri Odası 22-24 Aralık 2005, Antalya.
- Türker, M.F., Durusoy, I., 2002, Devlet orman İşletmelerinde Halkla İlişkiler ve Sertifikasyon, II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 15-18 Mayıs 2002, Cilt No:1 s.134-143 Artvin
- URL-1:<http://www2.cevreorman.gov.tr/yasa/yonetmelik.asp> Erişim Tarihi: 16.09.2011
- URL-2:<http://web.ogm.gov.tr/birimler/merkez/isletmepazarlama/Dokumanlar/CITES/2011/CITESUygulamaYonetmeliği.doc>
- URL-3: <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/csgeb.portal>